

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Főszerkesztő: Dr. BOROS GYÖRGY

Szerkesztő: P A P D O M O K O S

Előfizetési ár: Egész évre 20 Leu. Egyes szám ára 2 Leu. Akik a 20 Leut egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferencz-Egylet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapítói-díj 100 Leu. Minden pénz Gálfi Lőrincz egy-
leti pénztárhoz küldendő Clujra (Kolozsvárra).

A szerkesztő asztaláról.

Fölvidul a lélek és új erőt nyer, ha régi ismerősökkel és jó barátokkal találkozik. A kedves emlékek előkerülnek. A mult nyugodt, kedves színehez hozzá csatlakoznak a jelen mozgó és izgatott erős kitörései. Néhány óra alatt új kép alakul ki s azt vesszük észre, hogy a jelen nem olyan elviselhetetlen, ha a multra támaszkodik.

Az erős lelkű ember panasz nélkül viseli a szenvedést, a gyengék mindig panaszkodnak a nélkül, hogy szenvednének. Ruskin bölcs mondását nem szükség magyaráznunk, de arra jó figyelni, hogy amíg nem jutott rész a szenvedésből, nem tudtuk, hogy erősek vagyunk. Erre a tudatra azért van szükségünk, hogy többet és nagyobbat merjünk és vállaljunk ezután. Jó nekünk, hogy olykor próbára teszi erőnket és hitünket az élet.

A *képzlődés* ha rémképeket, ha tündéralmokat állít előnkbe mindig csalódásba ringat és rendszeren lelki fájdalommal végződik, mert csak azt kapjuk, amit az agy tulfeszített idegzete rajzolt. Csak ott áll helyre lelkünk egyensulya, ahol minden úgy van berendezve, hogy kiegyenlítse az eltéréseket és a rendellenes dolgokat: a természetben. Boldogok, akiket ez a kegyes jóltevő mindig ölében ringat és megóvja lelküket a beteges kitörésektől.

A *jó barát* többet ér mindennél, amit Isten adhat, mert azt nem lehet pótolni semmivel. A nyári gyümölcsöt ellehet tenni télire, a téli hideg ellen százféléképpen tudunk védekezni, de a bizalmas és megbízható emberbarátot nem pótolja semmi.

Dr. József György
szerkesztő

Cluj
Hunyad u.

Az unitárius vallás az érzelem vallása.

Azt akarjuk, hogy lapunk olvasói és valakik érdeklődnek az unitárius vallás iránt tájékozást szerezzenek a vallás főbb kérdéseiről. Mikor csak lapunk terjedelme és beosztása megengedi, közölni fogunk egy-egy cikket.

Egyelőre azt fogjuk fejtegetni, hogy az unitárius vallás az érzelem, azután, hogy az értelem és majd hogy a szeretet vallása.

Az *érzelem* alapjában véve egyszerű és minden szerves lény-nél jelentkező idegműködés. A külső fizikai hatásokat a test idegei fölfogják, a központi agyhoz vezetik és az így keletkező érzés az illető lény mozgulatait s ezzel járó cselekedeteit irányítja. Nemcsak külső, hanem belső hatások is mozgatják az élő állati lényeket, ezek között magát az embert is. Az élnikivánás és a létfenntartás ösztöne olyan uralkodó hatalom, amelyet megsemmisíteni nem lehet, de nem is szabad. Ne aggasszon, hogy ez minket, embereket egyenesen az állatok közé soroz. Nem az a mi feladatunk, hogy a létfenntartás és a faji ösztön ellen hadat izenjünk, mint ezt némely keleti vallások, sőt részben a keresztény vallás is kívánja és kívánja. Az a mi föladatunk, hogy az élet ösztöneit magasabbrendű, emberies, erkölcsi tartalommal lássuk el. Magok az ösztönök szolgáltatják erre a legjobb alkalmat azzal, hogy lesodornak az emberieség köréből oda, ahol az állatiasság kezdődik. Az ember az így szerzett tapasztalatok következtében óvatos igyekszik lenni, már akkor is, amikor még csak kiskorú. A tapasztalatok és összeütközések nemcsak fizikai hatást eredményeznek, hanem magasabbrendű érzelmeket is. Az anya és gyermek közötti viszonyt kezdetben talán lehet egészen természetinek, állatinak nevezni, de mihelyt a szeretet neve megilleti, már kiemelkedett az állati természet köréből, emberies jelleget öltött, amely ezentul folytonosan tágul, kiterjed a játszótársakra, a szomszédokra, a hasonlókra, átfinomul barátsággá, önfeláldozó szeretetté. Lesz belőle emberszeretet, az egész embervilág szeretése önmagáért, azért, mert ez már olyan felsőbb rendűvé magaszosult érzés, amely magáévá tudja tenni az egyetemes ember érdekeit. Beáll egy felséges altruizmus, melynek gyönyörű és minden időre szóló példáját szolgáltatja Jézus.

Az unitárius vallás előtt a Jézussá tökéletesült ember az az ideál, amelyhez vezetni igyekszik minden embert. Egyik fővonása az önzetlenség, mely igen gyakran az önmegtagadásig fokozódik. Ezzel együtt jár a szenvedés, melynek megható példáját mutatja a keresztet vivő és a keresztény ellenségeiért imádkozó Jézus. De nem a szenvedés keresésére fordítjuk a főfigyelmet, hanem a cselekvésre. A világot be kell tölteni a szeretet cselekedeteivel. Az amit minden nap gyakorlunk családjunk körében ki kell hogy terjedjen az egész emberiségre. A szeretet érzése legyen uralkodóvá az emberek között és akkor megszűnik nemcsak a hatalomra vágyódás, hanem a gyűlölet és a

bosszú szenvedélye is. Jézus a mások szeretését a magunk szeretésével kívánja egyenlővé tenni. Szeresed felebarátodat, mint magadat. Ezzel elismeri, hogy a szeretet egyéni, önös érzés, ami uralkodik az emberen, de épen emiatt hiányos, sőt hátrányos. Aki csak önmagát szereti, nem tagja a menyországnak, ha azzá akar lenni, másokat is ugyanolyan erővel kell szeretnie. Így lesz termékenyen hatóvá az egyéni a társadalomban. Így válik erkölcsi erővé a természeti hajlam.

Pál apostol tüzetesen alkalmazza a szeretetet a társadalmi élet különböző viszonyaira. A gyakori bántalmakat csak a szeretet tudja elviselni, mert a szeretet hosszú tüdő. Ez a szeretet tartja fenn a szenvedő emberekben az önbizalmat, mert kinyújtja feléjük segítő kezét. A keresztény erkölcsi élet legszebb megnyilvánulásait a szenvedés körében találjuk. A jótékonyaságnak önfeláldozásig menő cselekedetei a könyörülő szamaritánustól a nagyháború ápolóinak hatalmas seregéig gyönyörűen vonul végig a keresztény világ kétezer éves ábrázatán. Nem elég megbocsátani az ellenségnek, hanem meg kell mutatni a szeretetet cselekedetekben. A sebesült magyar katona visszaveszi ajakától a néhány csepp vizet tartalmazó kulacsot, mert látja, hogy a mellette szenvedő orosz ellenség fájdalmában feléje nyújtja kezét.

Az életösztön és szenvedélyeink sokasága kezét fogva összesűrűsödnek és termelik a bűnt. Minden ember a bűn örvénye közelében evez az élet keskeny sajkáján, de ha a társadalom kormányzóí, ha a lelki élet építőmesterei erős akarattal irányítják a közfel fogást, ha szilárdá tudják edzeni az akaratot, akkor az önző érzés tökéletességre törekvő erővé növekszik. Az a végcél, hogy a fizikai érzés lelki erővé, a cselekvésre való hajlandóság erkölccsé tökéletesedjék, mindenki felülemelkedjék a törvényen, mindenki maga legyen a törvény.

Nagyon jól tudjuk, hogy ezek utópisztikus kívánságok és célkitűzések, de a ma már működő törvényekből látjuk a lehetőségét. A mi vallásunk követői között az ellenséges államokban is magas fokon állott az ember iránti rokonszenv és könyörület. Mihelyt megnyílt az alkalom, azonnal megjelent Erdély bércei között a britt szigetek unitárius papja és azóta szüntelenül követeli a vallásszabadság és a fölvilágosodás jogait. Mihelyt megismerték a valót, azonnal utnak indították Erdély szenvedői közé papjaikat az Egyesült Államok unitáriusai, hogy segítséget nyújtsanak a szükségben szenvedőknek. A szenvedés oszlatása, a nélkülözés enyhítése valószínű versenyre hívta föl a háboru pusztításaitól mentes országok népét.

Ez a humánus érzés munkája, ez az a szeretet, amely megbocsát az ellenségnek, nemcsak hétszer, hanem hetvenhétszer is. Ez a hosszú tüdő, a kegyes, a szerény, a másét el nem kívánó, a magáét odaadó szeretet.

Az érzés jogait elismerve nyitjuk meg a tökéletesülés útját az emberiség számára. Mi e világhoz tartozunk, a világ gyermekei:

érző lények vagyunk s érzésünk hurjain játszódik végig a világ boldogsága. Abban benne van a miénk s mindazoké, akiket szeretünk. Rólunk, unitáriusokról az a vélemény, hogy összetartók vagyunk. Szeretem hinni és vallom, hogy ez az atyafiságos szeretet megnyilvánulása, de hozzá kell tennem, hogy az unitáriusok a szeretet cselekedeteit soha sem korlátozták. A vagyonos és humánus amerikai unitáriusság, erejét felülmúló mértékkel szórta jótékony áldozatait a kórházak, könyvtárak, üdülőhelyek fölállításával és soha sem alkalmazott faj, vagy felekezet szerinti korlátot, mert az unitárius vallás az önzetlen érzelmek vallása.

Boros György

Mit akarunk?

Élni, dolgozni és dolgoztatni.

Romok között járunk. Sok törmelék vár eltakarításra, sok rés betömésre, sok seb gyógyításra. De fő mégis csak az, hogy élni akarunk, mert az élethez jogunk van. Dolgozni akarunk, mert olyan megbízást kaptunk, amely elől kitérni nem lehet, de nem is fogunk, mert élni akarunk.

Nemcsak élni, hanem éltetni is. Azért élünk, hogy dolgozzunk, azért dolgozunk, hogy másokkal is dolgoztassunk.

A magyar unitáriusság helyzete sohasem volt rózsás, de sohasem volt olyan sulyos, amilyen most. A kicsiny sereg két részre van szakítva. A nagyobbik rész itt, az ősi fészekben, egy idegen tenger közepén veszélyes hullámok szüntelen csapkodását, zugását, moráját hallja. A vezetők száma feltűnően megapadt, a meglevők ereje növekedés helyett csökkenőben. Pedig csak bátor, bölcs és önzetlen vezetők ébreszthetik föl az öntudatot és az önbizalmat.

De bármilyen nagy és nehéz a föladat, amely ránk vár, nem fogunk csüggedni, nem akarunk lankadni.

Az unitárius vallásnak a kereszténység kebelében mindig nagy és magasrendű missziója volt. Soha sem méltányolták érdeme szerint. Sohasem akarták észrevenni, hogy ha nem is teljes az igazság, amelyért harcolunk, törekvésünk jogosult, mert a gondolat szabadságát, a hit egyéni jogait akarjuk biztosítani mindenkinek.

Ha megapadtak harcosaink, ujakat toborozunk. Az a székeség, amely 350 évig megőrizte Dávid hitét: egy az Isten, meg van ma is, meg lesz ezután is. Mikor a harctérre állították, mert hazája veszélyben volt, oroszlán módjára harcolt. Most, mikor vallása és nyelve forog veszélyben, semmivel sem lesz tételebb.

Mi bizunk a faluban, mert szeretjük népét. Mi közöttük látnunk s ha kell találunk apostolokat. No hát épen azt akarjuk, hogy a kicsiny és nagy unitárius egyházközségek népe mozduljon meg és teremtsen új életet a maga körében.

Nekünk az öntudatos vallásos hitre és meggyőződésen alapuló kulturára van szükségünk. Ebbe belevisszük a tiszta erkölcsöt. Példányszerű életet akarunk teremteni a falun. Meg akarjuk tölteni hívőkkel a templomot, tiszta életű és becsületes munkásokkal a közösséget. Megakarjuk növelni a munka értékét és mindenkéül fölébe emelni a becsületet.

A mit mi akarunk elérni éppen annyira érdekében áll az államnak, mint az egyháznak. Azért hát kérjük és várjuk, hogy mindegyik egyházköziségünk mozduljon meg. Föl a szivekkel!

URAM, HOL VAGY?

(Angolból szabadon. *The new hymnal* 53.)

*Uram, hol vagy? Kibontja szárnyát lelkem
S merészen röppen fel lakod felé,
A végtelent vergődve járja, vija
S fényedtől nem lát, megvakul belé.*

*Uram, hol vagy? Magamba térve kérdem,
Mig szédült fejjel térdre roskadok.
A gondolat láncát jaj hiába rázta,
Nem lát, nem ért, meg nem találhatott.*

*Uram, hol vagy? Határtalan határok
Örök határa, érzem, itt vagy, itt,
Itt vagy, szívemben. Tündöklő napodnak
Itt érzem, itt meleg sugárait.*

*Uram, hogy hol vagy, nem, nem kérdezem.
Bennem lakol és én Benned lakozom.
E földön itt örök szerelmed őriz
S ha menni kell, megyek: van otthonom.*

Pálffy Márton.

Az unitárius vallás méltatása.

Angliában és Amerikában még mindig foglalkoznak az unitárius és trinitárius hittanok közötti különbséggel. Egy bostoni (Amerika) protestáns lelkész dr. Gordon A. György közelebbről megjelent könyvében így méltatja az unitárusokat:

Mint erős trinitárius örömmel ismerem el azt a jótékony szolgálatot, melyet az unitárius fölfogás tett a keresztény egyháznak. Fölvilágosult, vallásos ember kénytelen tisztelettel adózni azért a ki-tartásért, melylyel az unitáriusok ragaszkodtak Isten atyaságához a

mi Urunk valódi, tehát isteni embervoltához, Istennek a történelemben szünetlenül tartó kijelentéséhez, a bibliához, mint a vallás történelmi fejlődése központjához, az üdvözléshez, mint a lélek erkölcsi hatásához.

Az unitáriusok tiltakozása a trinitarizmus ellen jogos, méltóságteljes és gondviselészerű volt, mert védelmezte Krisztus személyét, melyből kitorölték az emberi jelleget; Isten atyaságát, melyet megfosztottak méltóságától, midőn a közfölfogás a világot istentelenné akarta tenni; az üdvözülést, melyet külsővé és gépiessé tettek; a vallást, melyet az emberi természettől elidegenítettek, erkölcsi és értelmi kincseitől megfosztottak, közönséges, silány dologgá súlyestettek.

NŐK VILÁGA.

Szeretnék hozzáférközni minden unitárius nő szívéhez. Szeretném vallására irányítani elméjét. Szeretném meggyőzni őket együttesen és összesen, hogy ők mind nagyon gazdagok, míg a hit nemésítő eledelét és italát élvezhetik: ezt a mi Dávid Ferencünk alapította vallásunk épületét.

Szeretném felvilágosítani arról, hogy nélkülök a vallásból hiányozna annak éltető lelke a hit: a hit, mert őket szívök belesegítette az anyai szeretet által abba a jézusi munkába, a mely Isten országát építette mindenütt, valahol bennök az igazi nő-érzése működött.

A hívő nő gondolata „a szíven szűrődik át s azért az ő vallása inkább érzés, mint tudás. Őt nem kell meggyőzni arról, hogy Isten szerető édes atyánk, mert az édes szeretet az ő női lényéhez tartozik.

Nemis magyarázatok én ennek a női szívnek, hanem arra kérem, hogy érezze meg milyen sok függ tőle, hogy vallásunk az unitárius vallás mindennapi élete és éltető itala legyen *minden ifjunak* és az is maradjon élete végéig.

A nők tölthetik meg a templomot a hívők seregével. Ha ők, akik szeretnek templomba járni, szépen előkészítik férjüket, hogy velök menjen, ha magukkal viszik nemcsak leányukat, hanem fiukat is.

A nőtől függ, hogy templomaink ne legyenek üresek. Tőlük függ, hogy énekekkel töltsse meg a gyülekezetet a templomot, ha ők ifju korukban megtanulják és együtt énekelik énekeinket. Tőlük függ, hogy templomaink mindig tiszták legyenek kívül és belül, mert ők észreveszik, ha a takarítás hiányos.

Tőlük függ, hogy a templom környékén virágok diszelegjenek s az urasztala ne legyen virágdisz nélkül.

Tőlük függ, hogy az urasztala, a szószék, a papszék takarója tiszta, ép és olyan legyen, hogy a szent helynek diszére válják.

Tőlük függ, hogy az urvacsorai kellékekben az egyház ne szükölködjék.

Templomaink gazdag terítői mind a mi unitárius nőink hitbuzgóságát hirdetik. Milyen gyönyörűség töltötte el minden ember szívet, ki január 29-én látta a kolozsvári templomi készletünk gazdag kiállítását és hallotta azt a becses előadást, amelyet Kelemen Lajos tanár tartott a felolvasó gyűlésen Kolozsvárt. A Kemény Kata asszony gyönyörű himzésű terítője meglevenített lelkünkben egy igazhívő és szívet áldozó nemes unitárius nőt és vele könyeztünk, hallván, hogy leányai megbusították buzgó lelkét, mert elhagyták hitőket.

250 esztendő képe vonult el szemünk előtt s az erős hitű férfiak mellett ott láttuk mindenütt az áldozó unitárius nőket.

Tőlük függ, hogy a multnak legyen mit beszélni a jelennek. Tőlük függ a gyülekezet fiu és leánynövendékei összetartása és vallásában megerősítése, mert ők, mint anyák, mint testvérek, mint nagyanyák és nagynénik gondot fordítanak arra, hogy a vallás-erköcsi nevelésben hiány ne legyen.

Tőlük függ az is, hogy akik a községből eltávoznak, azok ne feledkezzenek meg hitőkről, mert ők a szülők útján figyelemmel kísérhetik, hitünket erősítő könyvekkel, más olvasmánnyal és vigasztaló levéllel elláthatják a távollevőket.

Tőlük függ, hogy konfirmációkor mindenik gyermekünk emléket kapjon, de az is, hogy a konfirmálás ünnepélyes, diszes és emlékezetes legyen a gyermeknek is, szülőjének is.

TÜZHELY MELLETT.

— Pál fordulása. —

Téli este van. Egyházi János most nyelte le a friss kolbászból, puliszkából és káposztából álló vacsorát. Az asszony az abroszba takargatta a maradékot, guzsalyat vett a hóna alá s elment a kórusba. Jánosbá pipára gyújtott s annak füstje mellett akar elmélni a világ sorsáról. Alig szippant kettőt-hármat, hallja, hogy valaki köhécsel a tornác előtt, vakarász a tornácon, koppant a házajtón, de nem várja a „szabad” szót, hanem beszökik az ajtón, mintha puskából lőtték volna ki.

— J'estét adjon az Isten — köszön a jövevény. Ejnye, de gonosz kutyád van, szinte leszede a lábamról.

— Adjon Isten — Világi koma, hát kiedet miféle szél fuvá ide ?

— Ne is kérdezd, föl vagyok egészen háborodva.

— Tán rosszul esett a vacsorája ? Van kolbászmaradék, káposztalé, nyomtassa le, olyan káposztalé, mint a rezes, receptre sem csinálnának különbet.

— Nem káposztaléért jöttem . . . Azt se tudom hol kezdjem. Képzeld csak oda, megint kéregetnek, kudorásznak ; maholnap kiszivattyúzzák a lelkemet is.

- Csak a vak szokott koldulni.
- Engem is e bánt, hogy ma a nem vaknak is koldulnak.
- Hogy s hogy?
- Hát nem hallottad?
- Mit?
- Azt, hogy a kereszturi kolégyomnak gabonát gyűjtenek.
- Hallottam, de az nem koldul s.
- Hát mi?
- Gyűjtés közcélra?

— Szépítheted, ugy sem adok. Nem elég a mi sok nyomorúságunk, még azt a sok „ingyenélőt” is mi tartjuk? Itthon is van elég tennivalónk . . . Van bizony, mert árva harangunk olyan szomorun szól egyedül, mint a párjavesztett gerlice. Az orgonánknak is csak minden harmadik sípja szól; a többi kellett a háborúnak.

— Ha igen, azzal maradunk, ami van. Nem érthetem — mintha összeegyezték volna — a pap a harangot prétendálja, a mester az orgonát forcérozza . . . Azért az egyház szolgálói, hogy azzal szolgáljanak, ami van.

— Nem éppen ugy van, koma. Két harang mégis szebben hívna az Isten házába s ott egy szép orgona buzdító hangja jobban megnyitná ajkunkat Istent magasztaló énekekre. S ha az ősök szerzeménye elromlott, nekünk kell ujat alkotni fiaink és unokáinknak, mert mikor a belső emberek a világra költöznek, sem a pap a harangot, sem a mester az orgonát nem fogja a határa kötni. Ha őseink is így gondolkoztak volna, mint ki'ed, eddig rég holt hirünk volna. De az Isten rendelt nekünk bölcs vezéreket, akiknek hívására Kereszturon termett az unitáriusság színe-java; ki követ, ki téglát, meszet és fát vitt; akinek nem volt, becsületes, munkás két tenyerét vitte s így építették hajdan a kereszturi kolégyomot. Ez aztán mint a méhkas a rajt, gyűjtötte a tanult székely fiukat a hazának és egyháznak. A sok jeles közül ez adta nekünk Lőrinczi tábornokot, aki királyokkal, császárokkal parolázott, de székely atyafiai között érezte legjobban magát, azokat segítette s fiaikat taníttatta. Ez a kolégyom indította útjára a nagy Berdét, aki megmutatta, mi a tennivalónk, ha élni akarunk.

— Sohasem hallék róla. Te honnan ismered?

— Hol ugyan bizony?

— A Dávid Ferenc Egyletben.

— Olyan is van?

— Van bizony.

— Ezt se tudám.

— Azt nem is a vasárnapi kosárfordításnál, a juhok elhányásánál, sem a korcsmán tanulják.

— Mondsz valamit. Igen is nekiestünk a vasárnapi munkának. De szeretnék valamit hallani Berde Mózsáról, honnan származott?

— Háromszék megyében, Laborfalván született székely nemesi családból.

— Én a nemes embernek sohasem hittem.

— Nem, mert a népbolondítók kortes jelszavakkal félrevezették, pedig azok is a mi székely véreink, olyanok, akiknek elődei hőstettekért kapták a nemesi levelet.

— Én is szeretnék nemes ember lenni.

— Könnyen megteheti. A posztóját Segesváron festesse kékre, csináltason belőle nadrágot, bujjék a nadrágba és kész a nemes ember.

— Azt már nem teszem. Az ősi viseletet: a fehér harisnyát nem adnám ezer pücsöknadrágért sem.

— Igaza van. Nem a ruha teszi az embert. A fehér harisnyás emberek között is van sok nemeslelkű.

— Ilyen nemeslelkű emberek voltak Berde szülei is: id. Berde Mózes és Márkos Terézia. Fiukat: Mózsát a kereszteri kolégyomba vitték. Akkor sem fonták kolbászból a kertet. Sokba került a tanítatás. Mózsá úgy segített magán és szülein, hogy felcapott keztyűgyárosnak és gyűrűkészítő ékszerésznek. A szünidőkön apjának segített a gazdaságban. Akkor még a nagy földet nem szerette, mert szántás közben apját a hosszú föld eladására biztatta. Szülőit szigorúságukért becsülte. Férfi korában sokat hangoztatta: „Rossz gyermek nincsen, csak rossz szülő”.

— Ezt én is mondom. A szomszéd fiát mest' uram megré- gulázta. Az anyja ahelyett, hogy néhányat ő is akasztott volna rá, még az erdő felől állott. Van is látatja. A gyermek káromkodik, hogy szikrázik belé s a kaszaly mögött veti a füstöt, mint a gőzkazán.

— Mi lett Berdjéből?

— Előbb kijárta a kereszteri, aztán a kolozsvári kolégyomot s a végén ügyvéd lett.

— Csak prókátor ne lett volna.

— Azok között is sok becsületes ember van, kik az igazságot védik. Azután képviselője lett szülőfalujának s később kormánybiztosa. Tevékeny részt vett a 48-iki szabadságharcban, miért 51-ben akasztó- fára ítélték.

— Kár lett volna felakasztani.

— Nem is akasztották, a király megkegyelmezett neki, de azért négy esztendeig Csehországban ártatlanul rabságban szenvedett.

— Hát nem tudta elperelni?

— Nem lehetett, a király volt a felperes. Kiszabadulása után a csikieknek visszaperelte a sok havast, amit tőlük elakartak venni.

— A sok vagyont hogy szerezte?

— Takarékossgal. Keveset örökölt is, de ezt nem tartotta magáénak. Ételben, ruházatban kevés igénye volt. Szorgalmasan dolgozott s mint jószágigazgató több erdélyi mágnás gazdaságát mentette meg a bukástól, amiért szép tiszteletdíjakat kapott. Azzal

tartott, hogy: „Nem jó mindent szegre akasztani“. Pénzét házakba és birtokokba fektette, melyek közül legértékesebb a buni birtok volt. Gazdaságának hire futamodott. Napról-napra kérésekkel ostromolták. A mesebeli kívánóktól, kiknek legelőbb egy nagy szál kolbász kellett volna, elzárkózott s csak közművelődési, nevelési és iskolai célokra adományozott, mert úgy vélte, hogy a székelység csak úgy maradhat fenn, ha fiai tanulnak. Azt is hangoztatta, hogy az okos embert a házasságáról, a barátjáról és a végrendeletéről lehet megismerni. Azért soha meg nem házasodott, mintha attól tartott volna, hogy az asszony a vagyont elcicomázza vagy felkutyfolja.

— A végrendeletére volnék kíváncsi.

— Arra még mások is azok voltak, de életében eltitkolta. Néha mondogatta: „Az ingyen örökség a rokonok megrontója.“ Rokonait is megdorgálta, ha kényelmeskedtek. Valósággal dühöngött, mikor látta, hogy a székely leányok a drága öltözetet városokon hagyják, helyette német cafrangot s Isten tudja, hogy még mi mindent hoznak haza s itthon kifinomodva, elkényesedve, keszkenőbe csavart sarlóval, félrenyomott, magas sarku gombos topánkában s piszlikutyával mennek aratni. Az ilyenekben látta elfajulni a székely vért s róluk mondotta: „Az én vagyonomból nem fogtok urizálni“.

— Miféle betegségben halt meg?

— Bizony meg kell vallanom, hogy elmebajban. Ugy látszik, hogy a négy esztendei sok bánat és szenvedés mély nyomokat hagyott érzékeny lelkén, melyek öreg korában feljulltak. Budapesten, az elmeógyógyintézetben halt meg 78 éves korában. Az unitárius egyház a maga halottjának tekintette, hazaszállította Kolozsvárra s ott temettette el. Ferencz József püspökünk gyönyörű beszédet mondott fölötte. Szakadó eső kísérte sirjába. Még a nagy ég is megsiratta. Nem hiába. Ő volt az Unitarius Egyház legnagyobb hagyományozója, jóltevője.

— Mi lett a nagy vagyonnal?

— Amit előre sejtteni lehetett, minden vagyonát az unitárius egyház közönségének hagyta.

— Hogy hagyta volna, hiszen én nem kaptam belőle, pedig én is „közönség“ vagyok az unitárius egyházban.

— Nem is egyeseknek, hanem a köznek hagyta, hogy az unitárius szellem lámpásának legyen világító olaja.

— Ezt már nem érthetem.

— Kimagyarítom. A lámpás a két kolégyomunk, az olaj a tudomány; ezeknek fénye világítja az egész egyházat s benne minket is. Ha elfogy az olaj, megszűnik a világosság. A világosság nem fejlődik magától. A villanyfejlesztéshez is gőz vagy vizierő kell. A tudományért is tanulni, fáradni kell. Étlen a diák sem tanulhat. Háboru előtt a szegény székely fuknak a buni birtok terméséből cipót adtak.

— Az már szép dolog volt. A szegény se éheznek.

— Ugy-e szép volt? Azóta megváltozott a világ. A buni birtok beleesett a földreformba, a cipó megszűnt s szegény diákok éheznek s azért szólnak hozzánk kérő szókkal: „Én is árva, te is árva, bujjunk egymás árnyékába.“

— Ha így áll a dolog, menjenek kapálni.

— Mehetnének, de nem engedjük, mert ha elfogy az olaj, mi is sötétségbe jutunk.

— Miért jutnánk?

— Mert szellemi vezéreink, papjaink, tanítóink, tanáraink a kölégyomokból kerülnek ki s náluk nélkül gyermekestől, mint az oktan állat, tudatlanul maradnánk.

— Hát a mi belső embereink ettek-e a Berde cipójából?

— Ettek bizony, mert ökemék is becsületes székelly emberek gyermekei, akik éjjel-nappal tanulnak, hogy minket vezetni, oktatni tudjanak; nem is tagadhatjuk meg egymást, mert egy a vérünk, egy a szívünk, egy a lelkünk... csak ők tanultabbak, műveltebbek...

— Hát ha így áll a dolog, azoknak a szegény diákoknak is kellene valamit juttatni, hogy ne éhezzenek...

— Ezt akartam mondani, de kied mind félrefabulázott...

— Hát te mit adsz?

— Két tehenes gazda létemre egy véka búzát nekik szántam. Kí'ednek négy ökre van, többet is adhat.

— Há'szen annyit én is adok — s talán nem árt meg a diák gyomornak, ha követem becsülettel — megszerzem egy fél véka fuszujkával.

— Jó, jó és aztán azt se felejtse el, hogy az orgonának csak minden harmadik sipja szól, s a mi árvaságunkat csak egy harang siratja...

Pálos Ákos.

Egyházi és egyleti élet.

Ezt a rovatot megnyitjuk, mert azt akarjuk, hogy amelyik egyházközségben valami történt annak az Unitárius Közlönyben nyoma legyen. Irjuk a gyülekezetek történelmét minden nap.

Jeleseink életrajzát fogjuk közölni lapunkban. Nemcsak a nagy, hanem a kis emberek is méltók a megemlékezésre, ha szép és hasznos életet éltek. Gyulai Lászlóval kezdjük.

Segesvár. Itt az egyleti élet rendkívül élénk és hatásos. A jövő számban részletes tudósítást adunk. A DFE-nek 35 tagja van, nagy része vasuti alkalmazott.

Székelyszentmiklósra Kozma Zoltán polgárdii lelkészt az egyházközség egyhangulag nyilvánított kívánságára a főtiszt püspök ur kinevezte rendes lelkésznek,

Kíssolymosba Lőrinczi Domokos csekefalvi lelkészt az egyház-község megvalasztotta, a főtpüspök ur kinevezte. Az ifju lelkész tiz évet szolgált Csekefalván a gvülekezet és hatóságai teljes megelégedésére.

Csekefalvára Sófalvi Domokos körispataki lelkészt nevezte ki a főt. püspök ur. Az uj lelkész január 8-án köszöntött be. Lőrinczi István esperes iktatta be. A három ifju lelkész további munkássága elébe teljes bizalommal tekint mindenki, aki ismeri tehetségöket.

A papi pályára Angliában alig jelentkezik hallgató. Franciaországban a helyzet még rosszabb. A déli püspöki kerületben az utóbbi hét év alatt meghalt 105 pap, de csak 12 helyet tudtak betölteni. Amerikában seregestől tódulnak a papi pályára. A mi Theol. akadémiánkban az emelkedés fokozódva nő: IV-ed éves 3. III-ad éves 5, II-od éves 6, I-ső éves 10 hallgató van.

Az E. K. Tanács január 12-én tartotta első rendes ülését. Dr. Lachlan, a manchesteri unitárius teologia igazgatója meleg köszönettel fogadja a Főtanács üdvözetét, Street Kristóf lelkész, hogy tiszt. taggá választatott; P. H. Kálmán főgondnok ur az uj évi üdvözetet. Az E. K. Tanács szomoruan vette tudomásul Molnár János uj lelkész halálát. Az am. szeretet adományt templomjavításra használta: a kidei, a hjánosfalvi, torockói, mzsákodi egyház; iskolájára a kökösi, szkáli; a brassói a lelkészi költségek részben fedezésére. A szabédi, sztmiklósi és kolozsvári segélyt nem kaphat fedezet hiánya miatt. Az árkosinak 15.000 lei kölcsönt tanítói lakásra. „A számadásokat elfogadta EKT: Test. tanárok fizetés kiegészítése és családi pótlékokról“, tordai székely hadiárva otthonról, amerikai adományról, kereszturi konviktustól. A Simon Domokos sirja ki nem javításáról jelentést kér. Fehér János nevén 2000 lei alapítványt tettek szülői az ar.-rákosi egyházközségben urvacsorai célra. A teol. akad. véleményét elfogadja E. K. Tanács, hogy a templomi szokásokat (ülve, állva, lehajolva imádkozás stb.) nem szükség egyformásítani, mert az áhitat és a buzgóságban jogosult a helyi szokás. — A Teol. Akad. fölszerelés és könyvszerzésre adjon részletes kimutatást. A debreceni Szabó-birtok bérszerződése (80.000 lei) jóváhagyatott. A tordátfalvi Sándor Zsigmond alapítványi bittok rendezése tudomásul vétetett, a Raffay Domokosné birtokból néhány holdat a tanárok vettek haszonbérbe. — Nagyenyeden leányegyház szervezése. A hovácsatolásról véleményt kért az aranyostordai és a kolozsvári egyházközségtől. — Államtitkárság értesítése, hogy az imperium átvétele utáni iskolák nem kapnak állami segélyt. Az E. K. T. tiltakozik. Titkár jelentést tett bukaresti utjáról. A tanári özvegyi segélyalapból segély nem adható, mert hadikötvényben van az alap. — A szentháromsági egyházközség régen bezárt temploma miatt panaszkodik. E. K. Tanács helyszíni vizsgálatot tartat. — A főgymn. tanároknak szóló államsegély felosztásában határozott E. K. T. — A kolozsvári

házak lakbéré fölemelését határozza. Engedélyt ad, hogy Simó Pál és társai a Berde-telken jégvermet építsenek.

Hat hét a fogarasi D. F. E. életéből. Az újból való megalakulásunkkal kapcsolatosan jelentettük, hogy Fogarason megalakult a D. F. Nőegylet is. Nőegyletünk nem egy külön és önálló hatáskörű szervezett, hanem bele van illesztve a D. F. E. keretébe. Határozata csak a D. F. E. közgyűlésén emelkedhetik jogerőre.

Tagjai mind nők, férfi csak magam juthattam be, mint főtitkár.

Minden egyleti eszme és indítvány a Nőegylet választmányi üléséből indult eddig ki. — A női választmány indítványára töröltük el a tagsági díjat s ehelyett behoztuk a havonkénti önkéntes fizetséget. — A női választmány indítványozta, hogy adjon az Egylet a helybeli r. kath. el. isk. céljaira 200, a ref. el. és középiskolának 800 leut. (A r. kath. lelk. szépen megköszönte, a ref. keveselte, mire az Egylet kérte vissza adományát, de nem adták vissza.) — Ugyancsak a Nőegylet választmányának indítványára indított az unitáriusok között gyűjtés a tanulók, ill. az unitárius szegény gyermekek karácsonyi segélyezésére. Az eszme szép diadalt ért meg, mert a gyűjtésből dec. 24-én a lelkészi irodán az összeg unitár. gyermekek szülőikkel együtt nyönyörködhettek egy szép karácsonyfában, amelynek tövében minden gyermek számára külön füge, alma, cukorka, dió, szilva és keksz volt csomagolva karácsonfiának. Pár szegény gyermek ruhasegélyben is részesült. Ugy, hogy rövid hat (6) hét alatt csaknem 2000 (ketőezer) leit fordítottunk jótékony célra. De ez csak természetes ott, ahol arravaló, lelkes nők küzdenek a jótékonyosság érdekében.

És hogy a krónika teljes legyen, meg kell említsem azt is, hogy Nőegyletünk felhívta a helybeli magyar Nőegyleteket, hogy a helybeli magyar jótékonykodás egyöntetűvé tétele érdekében egyesüljenek egy közös választmányban. Sajnos, ez az eszme most ott hever a jövő programjának pontjai között.

Tervbe vannak véve vallásos délutánok és műsoros estélyek tartása. A vallásos délutánokra várjuk a hideg elmulását; az estélyre nézve a kedvező pillanatot. A fogarasi D. F. E. tagjainak száma ez idő szerint 61.

Fogaras, 1922 január hó.

Árkosi Tamás

a fogarasi D. F. E. főtitkára.

Ikland. Iklanki kicsiny egyházam lelkes, derék hivei a legnagyobb készséggel, fajuk és vallásuk szeretetének megmutatásával örömmel csatlakoztak ahhoz az eszméhez, hogy Iklandon megalapíthassam azt az egyletet, mely egyedül van hivatva ma a vallási autonómiát védeni, a közös szellemet kialakítani a mi egyházunkban. A midőn bejelentem az iklandi D. F. Egylet megalakulását, egyttal

itt közlöm a lelkes tagok névsorát (lásd a nyugtázást), kik (22) az *Unitárius Közlönyt* várják és tisztelettel kérik. A munkát is megkezdik — írja ifju lelkészük, Kovács Béla, kinek lelkes buzgósága biztosítja a sikert.

Homoródszentpál. Az új esztendő új erővel való nekilendülést kíván és vár a D. F. Egylettől. Ehez a nekilendüléshez egy indító nyomást innen a vidékről is adunk; — írja Ürmösi József az udvarhelyköri D. F. E. elnöke — hátha ez buzdításul szolgál többeknek a kalákábajövéshez. A D. F. Egyleti népies estélyeket a tél folyamán is beindítottuk — a régi jó szokáshoz visszatérve — Homszentpál, Homszentpéter, Városfalva, Homjánósfalva és Recsenyéd egyh. községeinkben, pap, papné, énekvezér, tanító, tanítóné társainkkal együtt. Az estélyeket perselygyűjtésekkel rendeztük s a gyűjtés eredményét a D. F. E. részére szántuk olyképen, hogy egyházközségeinket beléptetjük a D. F. Egyletbe örökös alapító tagokul.

Kérem tehát úgy venni és beiktatni, hogy 1. Homszentpál, 2. Homszentpéter, 3. Városfalva, 4. Homjánósfalva, 5. Recsenyéd egyh. községe a D. F. E. örökös alapítói közé beléptek. Az összeget rövid időn belül elküldjük. Az estélyek lefolyásáról, műsoráról részletes beszámolót fogunk küldeni. Isten áldása legyen a D. F. egylet működésén. A tudósítást kérjük és várjuk. Sokszor kifejeztük, hogy az udvarhelyiek mindig példaadólag jártak el. (Szerk.)

Örökös alapítóink névsorát jövőkor közöljük.

A Kolozsi Dávid Ferencz Egylet a folyó évszakban működését december 16-án kezdte meg. A gvülekezet éneke után megnyitót Kiss Sándorné tartott, felolvasott Kiss Sándor lelkész a kolozsi egyházközség történetéből. Kiss Sándorné az egylet elnöke december 25-én este a gyermekek részére karácsonyfa ünnepélyt rendezett az állami iskola egyik termében. A karácsonyfa alatt Gyallai Domokos: Jézus Maroskenden című novelláját olvasta föl. A gyermekek a karácsonyfa alatt énekeltek és verseket szavaltak. Jelen voltak 130-bn. A helybenlakó hívek lélekszámának 50%-a.

Szabéd. Az Ujesztendőre kaptuk a szabédi hívek szép névsorát, összesen 27 előfizetővel, és mindezt Pálfi Ferencné özv. papnénak lelkes igyekezetéből. Meleg köszönettel fogadtuk és örvendünk, hogy a háboru első unitárius tábori papjának özvegye ma is a belső emberek közé sorozza magát és szolgáljni kész.

Buzaháza. Szives felhívásuk közzétételének hatása alatt, — írja Szentmártoni Bálint tanító én is megalakítottam Buzaházán a hármas határponton a D. F. fiókegyletet új év első napján. Elnök P. Szentmártoni Bálint, Adorján Albert, alelnök Kacsó Péter, Jánosi Boldizsár, Tétkás Jánosi Károly. Pénztáros Nagy B. János. Választmányi tagok: Ince József, Jánosi Albert, Jánosi József, Kilyén Dénes, Kilyén Mózes, Nagy László. Összejevetel hetenkint egyszer.

Marosvásárhely. Egyelőre tizenöt előfizetőt jelentett be, de hiszi Rédiger Géza lelkész, hogy még 10 előfizetőt sikerül egybehozni. Mi meg azt hisszük, hogy ott a D. F. E. is meg fog alakulni még a tél folyamán.

Sepsiszentgyörgy mindig bővelkedett buzgó egyleti tagokban. József Lajos esperes egyszerre 23-at jelentett be, azzal a biztatással: lehet, hogy lesz még egy pár.

Brassó is szép számmal vonult be. Reméljük, hogy itt is mint, minden más helyen egyletté szerveződnek.

Örökös alapítóink vegyék szives tudomásul, hogv az *Unitárius Közlöny*t a mostani árak miatt csak azoknak küldhetjük az előfizetés nélkül, akik 500 leut fizetnek. A 100 leus alapítvánvok a Dávid Ferencz Egyleti tagságra jogosítanak és az Egylet fenntartását biztosítják. Alapítványaink nagyrészé *emlékalapítvány* s azokat őrizni fogja az egylet külön emlék-könyvben az adományozó és az elhunyt nevével együtt. Reméljük, hogy a 100 koronát szivesek lesznek 50 leu beküldésével 100 leura emelni.

Külföldi tanulásra a kormány nehezen, vagy egyáltalában nem hajlandó bocsátani tanulókat. Ismeretes eljárás a multból, de csak annyira érthető, mint ha azt rendelnék el, hogy a lakosok egy óriás esernyő alatt járjanak, nehogy megpillantsák a napot. Nekünk az a szerencsénk, hogy egy ifju papjelöltünk Lőrinczy Dénes Manchesterben tanul és igen megnyerte tanárai tetszését. Londonban a Channingről nevezett leányiskolában két leányunk tanul: Sámly Magdus, püspökünk unokája immár második éve. Januárban ment ki Bácsi Mária, Kiss Sándor kolozsi lelkész n. leánya. A kis leány utja sok viszontagsággal járt, de minden baj nélkül szerencsésen megérkezett.

Nyugtázás. Az egylet pénztárába 1921. dec. 24-től 1922. január 20-ig tagsági és előfizetési díjakat fizettek: Unitárius Egyházközség Datk, Demény Andor Kolozsvár, Götz Béla, Ács Sándor Hosszufalu, Toperzer Elekné Felsőbánya, Guráth Béláné, Pataki András, Balázs Ferenc Kolozsvár 20 Lei. Ferencz József püspök 50 L. Kisgyörgy Sándor Vargyas 24 L. Halmágvi Lajos Kóvárhosszufalu, Szentmártoni Kálmán Székelykeresztur 20 L. Székelykereszturi főgimnázium önképzőköre 10 L. Dr. Lukácsi József, Gyulai Árpád Kolozsvár, özv. Kriza Sándorné Sepsiszentgyörgy, István Lajos, Vass Dénes, Pálfi József, Csiszár József, Pálfi Károly, Balázs Dávid Marosvásárhely 20 L. Halmági Árpád, Duma Aladárné, Szentgyörgyi Aladár, Árkosi Mózes, Fülöp Mózes, Rostás Pál, Pálfi Zsigmond, Szöcs Gyula, Márton István, id. Komáromi Miklós, Dézsi Dénes, Párizs Miklós, Német Sámuel, Árkosi Katica, Fülöp Sándor, özv. Árkosi Tamásné Alsószentmihály 10 Lei. Özv. Kiss Ferencné 20 Lei. Gadó András, Árkosi László, Bajka Mátyás, Bajka Sándor. Bajka Márton, Demeter Zsigmond, Pálfi Miklós, Csécs Árpád, Dá-

vid Bálint Felsőszentmihály 10 Lei. Bajka Miklós 20 Lei. Ürmösi Kálmán ny. esp., dr. Pálffy Ferenc, Puhala Béla, Dávid Albertné, Csépi Anna, Németh Kata, dr. Pogány Sándor, Ürmösi Domokos, Ürmösi Károly, Ürmösi Károlyné, dr. Veress Géza, Szuchy Jánosné, Biluska Rózsika, Macskási Lajosné, Németh Ernő Kolozsvár, Zoltán György Nagyajta, Pataki Józsefné Alsójárja, dr. Ivánovits Béla Abrudbánya, Bodor Ferenc Vargyas, Gál Elek Szentgerice, id. Kisgyörgy Aron Nagyajta, dr. Zsakó István Dicsőszentmárton, Dávid Jolán Szabéd, Németh Albert Szé elyudvarhely 20 Lei, Kiss István, Székely Elek, K. Nagy Dénes, Nagy Lőrinc, Kozma János, Sz. Nagy József, Sz. Nagy Aron, K. Nagy Géza, K. Nagy Sándor, Székely László, Iszlai Elek, Fekete Albert, Ince József, Székely Samu, Fodor József, Szabó Rebeka, özv. Pálffy Ferencné, Pál György, Kiss Elek, Nagy Géza, Varga József, Nagy Mózes, dr. Barabási Albert, Jakab Elek, id. Szász Ferenc, Székely Antal, K. Nagy Albert Szabéd 10 Lei, Török János, dr. György József, Kilyén Zsigmond, Kilyén Mózes, id. Kilyén Lajos, Balogh Sándor, ifj. Balogh László, Nemes János, Nemes Lajosné, Mihály István, Mihály Sándor, ifj. Kilyén József, Kilyén Sándor, Nagy Mózesné, Balogh József, Balogh István, György Gyula, ifj. György Albert Iklánd 20 Lei. Unitárius leányhitközség Nagyernye, Filep Gábor, Kovács Béla, Unitárius Egyházközség Iklánd 10 Lei. Kolozsvár, 1922. január 20-ná. *Gálfi Lőrinc* pénztárnok.

Figyelmeztetjük olvasóinkat és lapunk barátait, hogy a lap 2-ik és következő számait csak azoknak küldhetjük meg, akik leg-
alább félévre (10 Lei) előre fizetnek.

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

Sz. 53—1922.
U. O. V

Felhívás az összes unitárius lelkészekhez.

Ó Románia területén számosan lehetnek unitárius vallásúak, akik most már egyházi hatóságom alá tartoznak. Ezekről tudomást akarván szerezni, felhívom összes lelkészeinket, hogy az egyházköz-ségükből távollevők családjukkal vagy hozzátartozóikkal tudakozzák meg név és számszerint kik, hol vannak Ó Romániában, akár mint ott letelepedettek, akár szolgálatban s ezt jelentsék be nekem.

Kolozsvár 1922 februárius hó 2-án.

Ferenc József unit. püspök.